

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *Mikes Lajos*
Cím: *Arany János első levele Petőfi Sándorhoz*

Forrás: *Az Est*

Bp 1925. 4. 12.

Osztályozás

Tárgy

92

Hely

Arany János

Idő

"1925"

Személy

Helyszám

Arany János első levele Petőfi Sándorhoz

A nyolcvan éven át elveszettnek tartott ereklye előkerült

Szendrey Júlia levelesládájának kincsei között lappangott

Néhány héttel ezelőtt, március elején, régi kéziratokat ajánlottak fel közlésre a *Pesti Napló*-nak. Kárpáti Aurél kollégám kereste föl a *Pesti Napló* nevében az ajánlattevőt, hogy tájékozódjék a kéziratokról, amelyeknek javarészt első látogatása alkalmával csak másolatban és futólag láthatta. Ő aztán azonnal felhívta Heltai Jenőnek, az *Athenaeum* igazgatójának figyelmét is a szenzációsnak látszó kéziratokra s másnap ketten együtt újra fölkeresték a kéziratok tulajdonosát. Harmadnap *Az Est*-lapok és az *Athenaeum* közös megbízottjaként látogattam meg a tulajdonost, hogy a megindult tárgyalások alapján alaposabban megvizsgáljam most immár az eredeti kéziratokat.

A ház úrnője elem tett egy nagy csomó régi írást. Lappogattam a sárguló papirosokat s néhány pillanatra mulva remegni kezdtem az izgalomtól. Nem akartam hinni a szememnek. Mi ez? Káprázat játszom velem? Petőfi Sándor ismeretlen kézíratai, Arany János ismeretlen kézíratai vannak a kezembelen? Nem tévedek? Ismerem jól mind a kettőnek a keze vonását. Nem, nem tévedhetek...

Mégilletődve lapoztam tovább, azután elkezdtem kérdezősködni. Csakhamar tisztában voltam vele, hogy a sors különös kedvezéséből a magyar irodalom egyik legizgalgatóbb rejtélyének a megoldása jutott a kezembe. A kéziratgyűjtemény valaha Szendrey Júlia legfőbb kincse volt, amelyet halála előtt néhány nappal, 1868 szeptember 1-én, elajándékozott egyetlen hűséges barátjának, akiben megbízott, azzal a meghagyással, hogy egyelőre ő őrizze tovább a kéziratokat, s majd amikor idején valónak látja, tegye közzé őket. Az ajándékozási iratot, amely Szendrey Júliának sajátkezű írása, szintén megtaláltam az elszárgult papírok között.

Szendrey Júlia halála után a kéziratok új tulajdonosa Petőfi Istvánnal, aki mindenről tudott, úgy állapodott meg, hogy a megboldogult Júlia emlékének az felel meg legjobban, ha egyelőre tovább is zár alatt marad minden. Hozzájárult ehhez a megállapodáshoz Horváth Árpád is, Júlia özvegyen maradt férje.

Az összes érdekeltek becsületesen állták a megállapodást. Ma már halottak valamennyien. Petőfi István 1880-ban halt meg, Horváth Árpád 1894-ben, az ismeretlen harmadik pedig, a titok letéteményese, köztisztviselőként megfutott közpálya után, 1912-ben tért meg a többihez.

Kerekén 60 éve immár Szendrey Júlia halálának, s miután az összes közvetlenül érdekelt felek rég boldogabb világnak a békés lakói, elérkezett az ideje annak, hogy Júlia mártírértének nagy titkáról lehulljon a lepel s e sokat szenvedett, sokat magasztalt, de még többet ócsárolt nő, Petőfi imádtott Juliskája, hozzájusson végre késői teljes igazságához.

Mert erről van szó!

A régi írást, amelyeket kezembelen tartottam, Szendrey Júlia levelesládájának a kincsei voltak. Ott volt köztük először is Júliának a teljes naplója, Júliának utolsó, 22 oldalas levele édesatyjához, amely halálos ágyán tett változásának tekinthető, férjének, Horváth Árpádnak, a sír széléről küldött utolsó üzenete, Térey Marinkának, Petőfi Istvánnak és Szendrey Marikának, aki mint Gyulai Pálné halt meg 1866-ban, mintegy hatvan, Júliához írott levele és Júlia összes verseinek és elbeszéléseinek kézírata.

De mindezekon kívül a levelesláda kincsei között volt Petőfi Sándornak és Arany Jánosnak 32 oldalnyi ismeretlen kézírata, köztük több olyan kézirat, amelynek

elvesztését nyolcvan év óta siratta az irodalom.

Sohase fogom elfelejteni, mit éreztem abban a pillanatban, amikor kezembe vettem Arany János elveszettnek hitt első levelét Petőfihez.

Arany írta, Petőfi olvasta, és most én, a méltatlan utód, tartom remegő kezemben ezt a szent ereklyét.

A kéziratok tulajdonosa maga is megindultan hallgatta magyará-

zataimat, s minthogy célja eleve az volt, hogy a kéziratokat méltó formában a nyilvánosság elé juttassa, látogatásom úgy végződött, hogy a levelesláda kincseinek kiadói és közlési jogát sikerült az *Athenaeum* és három lapunk, *Az Est*, a *Magyarország* és a *Pesti Napló* számára biztosítanom.

Az *Athenaeum* volt Petőfi összes munkáinak az első kiadója s nemcsak hagyományaihoz híven, az *Athenaeum* vállalta ezúttal is, hogy méltó formában kiadja Petőfi és Szendrey Júlia kézírati hagyatékát. Három lapunk pedig

(Utánnyomás tilos)

Stalowa, febr. 11. 1897

Válasz

Petőfi Sándornak

*Lávarva lettem, mint a bomlott erimbalom,
Örül a szívem és megis sajnó belé,
Stanyja-vezi a hab: mért e nagy jutalom?
PÉTFŐFI barátul megölem érdemelő.*

*Sírokon pályadíjúl én nem volt kíváncsi....
Szerencse, isteni jó szerencse nekem!
Később szerény művem veszem vala sültbe,
Kert hogyan lett volna nyerési reményem?*

*És mily sokat nyerek! Pusztán a pályabér
Majd elkönyvelés midőn feleim ragyog.
De hárs a ráadás.... Lettem letkéig én
Hogy drága jobb kered pozícióva vagyok.*

*S mi vagyok én, kereded. Egy népe sarjadék
Ki törekömmek élek, ivette, álvala;
Sorsa az én sorsom s ha dalra olvadék
Oshonn leli magán ajakimmon dala.*

*Akarsam köréből el-kivándorolni
Jött a sors kerekke és usföltre vágott
S midőn virrafelé bujdosok, holmi
Tiszke körül fedrom egynekény virágos.*

*Jönek a búgondok is erimborának,
Öröbarátkozunk, örszörökünk szőjen:
En korosús füstöm, ök hamiskodának,
Elséprék füstöm fel elkeskültében.*

*Mégre kimeser lettem: hársi boldogságos,
Kellj annál becses, mert nem székség örteni,
Es az Iza partján ama hű barátos.....
Nem is merem volna többet reményleni.*

*Most, mintha üssökös eszomna stük lakumba,
Éges és világis lettemben leveled.*

*O mond meg ne remmel, ha fölkeres Tompa,
Milly igen kerestek. PÉTFŐFI s őt is veled.*

dicsőségének vallja, hogy a levelesláda kincseiből mindazt, aminek közlése a magyar irodalomnak sürgős érdeke, még a könyv megjelenése előtt, hű fakszimilében nagy nyilvánosság elé tárhatja. Mert Petőfi és Arany ismeretlen kézíratait szent kötelesség közkinccsé tenni.

Mindaz a híresztelés, ami e példátlan jelentőségű irodalmi lelettel kapcsolatban eddig a nyilvánosság elé szivárgott, túlnyomó részében értelmetlen mende-monda volt. Az igazság az, amit most megírtam. Szendrey Júlia naplójának minden sora egy sokat szenvedett, tisztá léleknek a meg-rázó tragédiáját tárja elénk és azt bizonyítja, hogy Júlia mindhaláláig méltó választottja maradt Petőfinak. Nincs a naplóban egyetlen olyan szó sem, amelynek közzétételétől bárki is visszariadhatna.

A levelesláda kincsei közül elsőnek talán a legjelentősebb ereklyét tesszük ma közzé: Arany Jánosnak első levelét Petőfi Sándorhoz.

Aranynak Petőfihez írott leveleit a Nemzeti Múzeum könyvtára őrzi. A leveleket Petőfitől özvegy örökölte, akiről a gyűjtemény fiára, Zoltánra, majd ennek halála után Petőfi öccsére, Istvánra szállt, aki végrendeletében a Múzeumnak hagyományozta. Arany levelei közül azonban egynéhány nem került a Múzeumba. Mint most kiderül, azért nem, mert Júlia egypár levelet külön választott, csupa olyat, amelyben vers is volt és ezeket a saját kincsei közé rejtette. Petőfi féltve őrzött kézíratai mellé. Ezeket a leveleket mindmáig elvesztetteknek kellett tekinteni. Közéjük tartozott Aranynak az első levele is. Arany László, mikor édesapja levelezését 1888-ban közzétette, bevezető tanulmányában ezt írta:

„A Petőfivel váltott levelek... csaknem teljes számmal megvannak; az egész sorozatból alig hiányzik négy-öt. Sajnos, hogy a hiányzó közt van az a levél is, amit atyám válaszul küldött Petőfi első üdvözlétére. Ezzel kezdődött barátságuk...”

Mindnyájan tudjuk, hogy Petőfi és Arany barátsága a Toldi megjutalmazásával kapcsolatban kezdődött 1847 elején. Petőfi írt először Aranyhoz február 4-én. Híres levele így kezdődik: „Üdvözlem Önt! Ma olvastam Toldit, ma írta meg a verset, s még ma el is küldöm...”. A levélhez csatolta Arany Jánoshoz című gyönyörű versét. Arany erre szintén verssel válaszolt s ez a verse ismeretes, mert Petőfi azonnal közzétette az Életképek-ben. De a vers eredeti kézírata, valamint a kísérőlevél — citült és az irodalomtörténet ezt a fontos levelet elvesztettnek könyvelte el. Most ez a levél is előkerült. Negyedréteg alakú fehér ívpapír, négyoldalas. Első oldalának az élén van a dátum: Szalonta, febr. 11., 1847. Azután következik a vers: Válasz Petőfi Sándornak. Az első oldalt betölti a vers első hat szakasza. A befejező két strófa a levél második oldalán van. Ennek az oldalnak a többi része üres. A harmadik oldalon kezdődik az ismeretlen kísérőlevél. Megszólítása: Visszont üdvözléscmet Önnek! A harmadik oldal utolsó sora: „s szülőföldemre visszatérve, most jegyzői.”

A folytatás a negyedik oldal nagyobb részét betölti. A levél végén van Arany János kalligrafikus aláírása. Hű fakszimilében, eredeti nagyságban, közöljük az egész négyoldalas levelet, amelynek így tehát eddig ismeretlen prózai része is közkinccsé válik.

Megható a szalontai jegyzőnek szerénysége és önérzete, aki kész irodalmi programmal él falujában, ahol hitvány bérért naponta 10 órát hivataloskodik, s akinek társasága feleségén és két kis gyermekén kívül — Homér és Shakespeare.

Mikes Lajos

Arany üdvözléscmet Önnek!

(Utánnymás tilos)

Arany úr, levelem tavasznak sünik fel Ön elve, ne csodáltsa. Köszök rajta Parlagi munkáim, minek egyjegyű példány, elpirul a dicsőítésen s összefüggéslen tavaszi reber. Február 10. edike — ha szabad törpe, ségates irán dolgokhoz havaliamom — egy roham meg a kinüncseséssel, minek Macbethes a diadalnap: rajta sévésre ne ragadnam általa! Előbb a tuligós dicsőítés a fővárosi újságokban, az után a Képirodalmi Szemle, azután Vahos Jm. ne levele s végre, mi a többiek koronája: Levél Petőfi fivőrl! ... Hol veszek erőt megérdemelni ezt!

— Önnek elveis a mély és köhérsese fe. Lel jórsi kebellet vektorom — hisz nekem ün, csiből is azt kell tennem! Menteni köhész perez csak azonnul remélek, ha előbb mérsi köhérsés virágot. Hisz, Málna Ön huzsa, ha valaki birán mérsi mellettben és nyelvén ven írt (komoly) epóra veine' feje? Chi maera lenne ez...?

Magszról írjak: de mit? Hogyan érdekelhesnek Ön az én hétköznapjaim? — Nem épen homályosan furcsa iskolai pályám derekáról ábrándim főnével csoporshoz veszek, melynek művésze, minek nyakom ön. Kés jéges virágl, akarkis is kiábrándított volna. Kés hónap selve oda hagyom, s szülőföldemre visszatérve, most jegyzői.

minőségben, hitvány évi bérére naponta egyremé, ra 10 órá hivatalban vagyok. A többi időmet részint peresem nőm s két kis gyermekem, részint Pomerom és Shakespeare-em társaságában töltöm el, — s talán sohasem érinsék vala lábaim, az irói pályát ha a forr iskola társam az szilágyi János nálam kés érv mindennaponta nem teszi.

De jól tettem, hogy kilepsem. Haveróim sra általa az irodalomnak, Laskóhátra magának. Az irodalomnak, mert Ön egy vly pép ver irására összönörtem; magamnak, mert Ön, kis annyira büszkelek, baráti jobbja nyírta felém. Isten áldja meg Önt mindenikért....

„Áldja meg ah ison ezen a világon
Nég a másikon is, fivőrlől kívánom.”

hiszelve peres baránya

Arany János